

УДК 378.14:504 (043)

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖЕМЕНТУ В ЕКОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ**О.Ю.Осипенко**

***Анотація.** Важливість екологічної освіти сьогодні є незаперечною, оскільки вона – основа освіти для сталого (збалансованого) розвитку. У педагогічній практиці цінним є прагнення допомогти підлеглим максимально реалізувати себе у практичній діяльності, яка вимагає повсякденної творчості, екологічного мислення, свідомості, етики, культури. Для організації управління екоосвітою у ВНЗ має бути сформована система екологічного менеджменту, що оптимізує увесь навчально-виховний процес і, в першу чергу, екологічний.*

***Ключові слова:** екологічна освіта, менеджмент екоосвіти, освіта для сталого (збалансованого розвитку).*

***Аннотация.** Важность экологического образования сегодня является неопровержимой, поскольку она – основа образования для устойчивого (сбалансированного) развития. В педагогической практике ценным является стремление помочь подчиненным максимально реализовать себя в практической деятельности, которая требует повседневного творчества, экологического мышления, сознания, этики, культуры. Для организации управления экообразованием в университете должна быть сформированная система экологического менеджмента, который оптимизирует весь учебно-воспитательный процесс и, в первую очередь экологический.*

***Ключевые слова:** экологическое образование, менеджмент экообразования, образование, для постоянного (сбалансированного развития).*

***Summary.** The importance of ecological education today is undeniable, as it - the foundation of education for sustainable development. In pedagogical practice valuable is the desire to help subordinates to realize themselves in work,*

which requires daily creation, ecological thinking, consciousness, ethics and culture. For the organization of ecological management at universities must be formed an environmental management system that it be of the all educational process and, primarily, ecological.

Key words. *Ecological education, the management of education, education for sustainable development.*

Постановка проблеми. Сьогодні менеджер має володіти такими типами якостей і навичок: загальнопедагогічними, комунікативними, аналітичними, організаторськими і лідерськими. Загальнопедагогічні якості більше потрібні менеджерам на нижчих рівнях, а аналітичні і лідерські – керівникам вищих ланок управління [1, с.31]. Менеджери зобов'язані володіти головними управлінськими здібностями або *адміністративними навичками*; це, перш за все, оперативне і перспективне планування. Специфікою організації освіти, на нашу думку, є необхідність досягнення оптимальної єдності високого рівня педагогічної кваліфікації з адміністративними навичками менеджера.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комунікативні якості необхідні для того, щоб розуміти інших людей і ефективно взаємодіяти з ними. Педагогічна діяльність є повністю комунікативною, у тому числі й управлінська, адже менеджери не лише досягають конкретних цілей за допомогою персоналу; метою спланованих ними перетворень є інші особистості: учні, студенти, слухачі. Основні комунікативні навички менеджера - це навички обміну інформацією та спілкування, яке сприяє налагодженню ефективних взаємозв'язків у внутрішньому середовищі закладу й установленню сприятливих комунікацій із зовнішнім.

Характеризуючи аналітичні якості менеджера екологічної освіти, підкреслимо, що він повинен володіти здібністю екологічно мислити, бачити організацію та проблему в цілісності. Аналітичні навички використовуються при виробленні основних принципів організації функціонування, встановленні взаємозв'язків у внутрішньому і зовнішньому середовищах, виявленні проблем і сприятливих можливостей на ринку освітніх послуг, формулюванні висновків, прийнятті рішень, складанні перспективних планів. Аналіз кваліфікаційних вимог до особистості менеджера у зарубіжній і вітчизняній літературі дозволяє встановити основні кваліфікаційні вимоги: вміння управляти собою, наявність розумних особистих якостей, чітких цілей управлінської діяльності. Згідно досліджень Інституту Геллопа [8, с.25] у системі управління США виділяють п'ять основних вимог до менеджера: здоровий глузд; знання справи; упевненість у власних силах; високий загальний рівень розвитку; здатність доводити розпочату справу до завершення.

Основні кваліфікаційні вимоги до особистості менеджера у Великобританії такі [8, с. 43]:

- володіння сучасними інформаційними технологіями і засобами комунікацій;
- мистецтво управляти людьми, добирати і навчати персонал, регулювати стосунки підлеглих;
- уміння поєднувати внутрішнє і зовнішнє середовище фірми, керувати ресурсами, планувати і прогнозувати;
- вміння не лише здобувати знання, але й застосовувати навички у практичній діяльності.

Вітчизняні дослідники об'єднують вимоги до професійної компетентності менеджерів освіти у дві головні групи:

уміння управляти людськими ресурсами; здібності до самооцінки, націленість на саморозвиток, постійне оволодіння новими знаннями і технологіями управлінської діяльності;

уміння обґрунтовувати і приймати рішення у ситуаціях, для яких характерними є високий динамізм і значна невизначеність; висока інформованість; оволодіння способами підвищення ефективності управління; прагнення і можливості використовувати сучасні інформаційні технології, постійна інноваційна налаштованість.

Виклад основного матеріалу. Вищезазначені уміння розвиваються у процесі опанування науки управління і базуються на особистісних якостях. Процес формування менеджера екологічної освіти має неперервний особистісно-діяльнісний характер, у якому знання, уміння, навички, цінності і якості індивіда органічно взаємодіють, інтегруються і проявляються у неповторних і нетипових ситуаціях. Технологія – це людське знання у продуктивному стані, жорстка логіка конкретних дій, спрямованих на отримання бажаного результату. Людинознавча сутність управлінської діяльності у освіті, у першу чергу, має виявлятися у розумінні конкурентної ситуації непередбачуваності кожної людини, її прагматичності й зорієнтованості на власний егоїстичний інтерес. Тому менеджер освіти має знати себе і вміти керувати собою.

У педагогіці технологічний підхід поширився з кінця ХХ ст. та забезпечив ефективність теоретичної побудови виховних і самовиховних моделей. Термін «технології» у педагогічному сенсі розглядається як наука, як напрям, як цілісний процес, [4, с. 404]. Існують концептуальні підходи щодо

тлумачення поняття «педагогічна технологія»:

- галузь наукових знань про способи організації діяльності (П.Мітчелл, С.Ведемейер та ін.) [4, с. 67];
- система та порядок функціонування усіх особистісних, методологічних, та інструментальних засобів з метою досягнення педагогічних цілей (А.Андерсен, М.Кларк, М.Кларін та ін.) [4, с. 71];
- спосіб організації педагогічної діяльності (М.Жиллет, Т.Сакамато, В.Хаг та ін.) [4, с.75];
- деталізована модель педагогічної діяльності щодо проектування, організації і проведення педагогічного процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для його суб'єктів (В.Монахов) [3, с.34];
- єдність трьох аспектів: наукового (цілі, зміст, методи для проектування педагогічних процесів); процесуально-описового (алгоритми дій для досягнення результату); процесуально-дієвого (функціонування комплексу всіх педагогічних засобів) (В.Безпалько, Г.Селевко та ін.) [3, с.56];
- сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компоновання форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів (Б.Лихачова) [4, с. 79];
- послідовний процес певних дій (К.Зілбер, Б.Скіннер) [3, с. 55].

Спільним у цих підходах є розуміння технології, як майстерності, мистецтва, як процесу, що передбачає певну послідовність операцій з використанням необхідних засобів і умов; як способу діагностичного проектування цілей і контролю за результатами їх упровадження; як розвитку особистості у цілому.

Науковий менеджмент на сьогодні напрацював значну кількість технологій, об'єктом яких особистість. Учені визначають три види людинознавчих технологій: соціально орієнтовані; особистісно орієнтовані; комбіновані на основі двох попередніх підходів [2; с.440]. Необхідно виділити ще один вид технологій – особистісні або індивідуально-рефлексивні технології самотворення.

Людинознавчі технології поділяють на: фундаментальні і футурологічні; ситуативні і стандартні (пакетні) [6; с.79]. До фундаментальних відносять технології людської життєдіяльності, що є основою для створення комбінованих особистісних і особистісно-соціальних технологій самореалізації менеджера освіти у процесі професійного становлення і розвитку. Застосування цих технологій сприяє визначенню напрямів використання власних ресурсів у процесі життєдіяльності з орієнтацією на самореалізацію у професії.

Адаптуючи відомі розробки до потреб управління екологічною освітою, комплекс технологій життєдіяльності менеджера можна представити схематично (рис.1.). Технології визначення цілей призначені для реалізації постійного контролю за глобальними, перспективними, й оперативними цілями як змістовними орієнтирами особистої поведінки, задоволення власних амбіцій інтересів, у першу чергу – професійних. Технології етичного співвіднесення орієнтовані на моральне ставлення до людей, Природи, реальну самооцінку, стабільну впевненість у моральній правильності власних учинків. Технології самореалізації передбачають наявність активної позиції особистості у освоєнні власних ресурсів, у постійному самовдосконаленні у різних сферах життєдіяльності. Технології способу життя покликані забезпечити рівновагу цінностей здоров'я, духовного розвитку й особистісної привабливості менеджера як лідера ділового соціуму [6; с. 325].

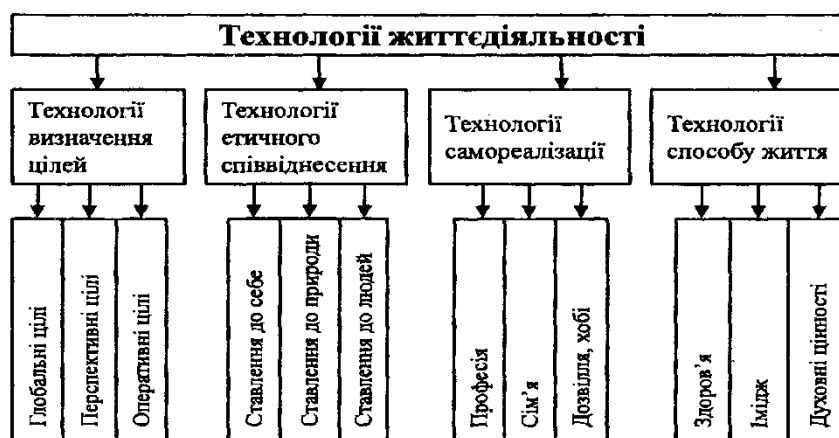

Рис 1. Комплекс технологій життєдіяльності менеджера освіти

Розробка і втілення кожної технології вимагає інформаційного забезпечення, матеріальних умов, фінансових засобів, добору гуманістичних способів впливу на людей, ретельного аналізу

керівником власних особистісних рис і сфери екологічної життєдіяльності. Інше важливе завдання - глибокий теоретичний аналіз інформації з метою зведення до мінімуму помилок, у результаті яких можливі неправильні дії щодо здоров'я і гідності інших людей.

У педагогіці людинознавчі технології часто називають методиками, через низький рівень операційності і алгоритмізації, оскільки процес реалізації базової ідеї часто неможливо розбити на окремі операції чи процедури. Проте сьогодні посилюється тенденція до технологізації педагогічних явищ і процесів, зростає коло працівників, які звертаються до технологій з прагматичних міркувань побудови і розвитку ділової кар'єри. Конструювати і застосовувати педагогічні управлінські технології можуть лише особистості з екологічним мисленням, свідомістю, етикою, культурою, з позицій партнерства, комунікабельності, емпатії.

Людинознавчі управлінські технології мають специфіку упровадження. Наприклад, у американців склалась традиція поваги до людського фактора: виділяються значні кошти для залучення у країну мислячих і талановитих людей; на розвиток праці, її технічну, етичну, екологічну безпеку, розвиток соціальної інфраструктури [8, с.38]. Це свідчить про прагматичний підхід менеджерів, суть якого полягає у тому, що опора на ініціативних і творчих працівників дозволяє якнайповніше реалізувати власні ділові наміри і забезпечити свої професійні амбіції.

Упровадження технологій самотворення фізично і психологічно затратний процес [4, с.55]. Деякі керівники важко витримують навантаження індивідуальної роботи з підлеглими, стандартно діють у екстремальних і конфліктних ситуаціях, суб'єктивно налаштовані на низький рівень культурного спілкування і саморегуляції. З точки зору психологічної підготовки важливим є вміння управляти власними емоціями. За висловом І.Павлова, найсильнішим подразником є люди [3, с.77].

При налагодженні контактів з людьми доводиться переборювати небажання, несприйняття, активне протистояння. Суттєвими у цьому контексті є терміни "стереотип" і "рівень загальної культури". Якщо менеджеру промислової організації доводиться мати справу з однаковими стереотипами мислення і поведінки своїх підлеглих та приблизно прогнозованим рівнем культури, то менеджеру навчального закладу необхідно знати і враховувати стереотипи, рівень культури різних вікових і соціальних категорій: учнів, студентів, викладачів, батьків, представників громадськості тощо. У таких ситуаціях необхідні витримка і оптимізм.

А.Макаренко уважав неприпустимим виявлення власної стурбованості, незадоволення педагога на робочому місці. На його думку, «мажор – це обов'язкова умова ефективності і результативності педагогічної діяльності» [6, с.155]. Дорослим теж імпонують витримка, оптимізм, мажорний настрій керівника. Методами організації власної психіки, включення у діяльність інтелектуальних і вольових зусиль є аутотренінг, медитація, рефлексія самостереження, самооцінка, самоконтроль, які дозволяють здійснювати реальну саморегуляцію, прогнозувати власну поведінку [6, с.329].

Висновки. Для менеджера екологічної освіти важливими є: привабливість, магнетичність, чарівність, володіння технікою візуальної самопрезентації, яка ґрунтується на глибоких знаннях психології, на пізнанні власних природних можливостей і майстерному їх використанні. Психологічним аспектом конструювання технологій самотворення і саморозвитку менеджера освіти є знання власних внутрішніх мотивів ефективної управлінської діяльності: задоволення професійних амбіцій, прагнення уникнути повсякденності, бажання досягти стабільних і надійних позитивних результатів, підтримки інших людей.

У педагогічній практиці цінними є надбання екологічної культури, яка проявляється у прагненні допомогти оточуючим максимально реалізувати себе у практичній екологічній діяльності, що вимагає творчості, екологічного мислення, свідомості, етики, культури. Предметом педагогічних технологій екологічної освіти мають стати інтегровані, комплексні, міждисциплінарні дисципліни управлінського, соціально-економічного, психолого-педагогічного знання, які удосконалюють навички екологічного мислення та сприяють формуванню екологічної поведінки і практичної екологічної діяльності майбутніх фахівців.

Література

1. Гринев В.Ф. Инновационный менеджмент: учеб. пособие. — 2-е изд., стереотип. — К. : МАУП, 2001. - 152с.
2. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке. — М. : Изд. дом "Вильямс", 2001. - 270 с.
3. Педагогіка / Інтегрований курс теорії та історії. / За ред. АМ. Бойко. - Ч. 2. - К: ВІПОЛ; Полтава- АСМІ, 2004. - 504 с.
4. Педагогічні технології. Досвід. Практика / Довідник. Полтава: ПОПОПП, 1999. - С. 236-238.
5. Швалб Ю.М., Данчева О.В. Практична психологія в економіці та бізнесі. — К.: Лібра, 1998. — 270 с.
6. Шепель В.М. Человековедческая компетентность менеджера Управленческая антропология. — М.: Народное образование, 1999. - 432 с.

7. Якокка Ли. Кар'єра менеджера: путь к секретам управления. — М.: Попурри, 2004. — 414 с.
8. Hirsh D. School: A choice of directions. — Paris: OECD/ CERI, 2002.- 360 с.